

SLIJEP A KARTA: SONET CESTE

Marko Pogačar

Copyright © 2016 originalnog izdanja FRAKTURA

Copyright © 2016 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Urednik:

Vladimir Manigoda

Lektura i korektura:

Danilo Lučić

Dizajn korica:

Dragana Nikolić

Štampa:

Karganović d.o.o.

Tiraž:

500

Izdavač:

Kontrast, Beograd

Klaonička 2, Zemun

e-mail: jakkontrast@gmail.com

kontrastizdavastvo.com

facebook.com/KontrastIzdavastvo

www.glif.rs

Marko
Pogačar

Slijepa
karta

sonet ceste

KONTRAST

*Jadni Teksas
Ovako izdubljen
Kao i sve ostalo*

Sam Shepard

That hell should be reinhabited

H.D.

TRAGEDIJA ZAJEDNIČKIH DOBARA. PISMO U ČETIRI ČINA

Sanjao sam fini party, mnogo ljudi nigdje žandara
Lou Reed

Velvet Underground & Nico

NEDJELJNO JUTRO, ULICA JUŽNO OD PRUGE. Mjesto pisanja, njegovo gnjusno vrijeme u četvrti spaljenih stolova, pljesnivi hladnjaci koji se otvaraju samo da bi s bijele stijenke načas nestao nečiji odraz, utopio se u usirenom mlijeku i mrkvama. Pogled na notornu Oleander terasu, nakon koje navodno počinje Balkan. Motori prigradskih autobusa turiraju i u zrak šalju porcije smoga, vlakovi kočice i vagoni udaraju jedan o drugi, znojne šine zabljesnu kao farovi. Iskre, kolomast, čekići koji kuckaju – to je vrijeme i mjesto pisanja. Čovjek je onaj koji sve to sluša i piše, a pisati treba protiv mjesta, protiv ljudi i protiv vremena. Ulica južno od pruge, na nju okomita kao da je križa i ništi, nosi ime po tršćanskom dvorcu izgrađenom za jednog nadvojvodu koji će sitnom spačkom postati meksičkim carem, na Cerro de las Campanas će ga, tipično za nadvojvode tog doba, stići republikanski metak, zapravo čitava jedna poštena kiša metaka, dok će u dvorcu još dugo živjeti njegova žena sprženih živaca. Grad u kojem pustoš prebriše zrcalnu sliku zove se Zagreb, čovjekovo je ime nebitno, no to ne znači da ga je potrebno štedjeti, ne, treba ga u toj nebitnosti gaziti jače i jače, dok iz njegovih usta ne ispadne crna biljarska

osmica, padne mu na nožne prste i iz grla otkine kratak i zaslužen krik.

Kasnije, u satima koji se gomilaju a ne nadilaze, prvo što naučiš jest da moraš čekati. Majka za takvo što nije htjela ni čuti. Nosila je u sebi čovjeka, a to je u zatečenom odnosu snaga, intimnom hladnom ratu, podrazumijevalo stanovitu prednost. Pravo da *ona* ultimativno zahtijeva i da joj se zahtjevi ispune. Bila je dosadna jadranska zima početkom osamdesetih godina, čela čempresa mela su začuđen zrak, devizne rezerve topile se i ispirale polako crvenu zemlju za sobom ostavljajući grumenje govana, a majka je htjela banane. Ne bi u tome bilo ničega spornog da nije vladala nestašica banana, *apsolutna nestašica* banana koja se svodi na činjenicu da banana u Jugoslaviji nema, te je majku bilo potrebno opskrbiti izdaleka, glasine govore čak iz Grčke, preko Bitole, posredstvom više od jedne vojne pošte i više od nekoliko uglavnom vojnih lica. Kad se čovjek kojeg je pismom potrebno satrti, cipelariti ga dok se u istom tom pismu i izvan njega napokon ne opameti, odvojio od njenog tijela posredstvom crnog nesvrstanog liječnika pa – nekoliko sekundi nakon što je rutinski proglašen mrtvim – modar i izguben u groznom grču zaurloao, situacija se s bananama u zemlji popravila. Gotovo da je moguće reći da se, zajedno s u početku stihijskim disanjem djeteta, *apsolutno normalizirala*.

Bez obzira smatra li se taj ishod povoljnim ili nepovoljnim, a to ovisi koliko se intenzivno s čovjekom izbijenim iz majke nekome bilo presudno susretati, čovjek je sad bio tu i to je bila još jedna činjenica. Poslije svega se, otprilike, sjećao da je pisati htio i nije htio: sasvim različito od majčinih, njegovi zahtjevi po tom pitanju nisu bili dovoljno *ultimativni*. Zašto ga je dakle bilo i još uvijek jest potrebno gaziti? Noć je na izmaku; polagano već sviće i hrabrost hlapi, kao bitke iz članova Centralnog komiteta. Moguće je tako za sada, pomirljivo i zapravo kukavički, ustvrditi

tek da je bio suviše često popustljiv, neodgovoran prema čitatelju, to jest u svojoj bijedi – proizvedenoj paralizi – slab prema samom sebi. A čitatelja je potrebno pljuvati. Hračkati njegov odraz u izgrebenom zahodskom zrcalu. Nakraju opet: pljuvati i psovati sebe. Pomisliti da si dobar, da si dovoljno dobar, još gore – povjerovati u takvo što – to je u prljavom poretku s onu stranu morala najgadniji od grijeha, *najamaterskiji* među prijestupima. Porote i publike postoje samo da otupe pažnju, potapšaju te kao nadvojtorkinju po plećima i poslije strpaju u onaj trščanski toranj.

Voda koju su po cesti prosuli smetlari bljesnula je i potonula pravo u asfalt, a jutro se opet odbilo zgusnuti. Prevrnute kante je kotrljao vjetar. Stvar ovaj put nije bila u lošoj namjeri, u *volji* za bilo čim, već u sveopćoj benevolenciji, nesvjesnom podilaženju, autentičnoj lažnoj svijesti teksta. Zato i samo zato je potrebno ljubiti sjajne čizme čuvara, laštiti mamuze savjesti, pa i kad to podrazumijeva pristajanje na degutantne katoličke metafore. Razgrtati biljarskim štapom pepeo olako ispisanih pasusa, izbijati ih iz usta žaračem. U tom je srž zla ovog grada, pisma i čovjeka zagušenog bananama: jedna strašna benevolencija, tiranija općih mjesta. A ako ga teror epifanije na kraju svede na strah, *pusti strah*, toliko bolje. Sjećanje, koje je nedoraslo no *apsolutno*, kaže da je strah luk i klija u tijesnim kutijama, umnogostručuje se u nesnosnim slojevima. Zatim se sjetiš da se u ulici južno od pruge ponekad priređuju zabave: bilbordi bliješte dok ih zorom ne smlavi sunce, satovi štucaju, vjetrovi vrište. Zapusi podižu papire od hamburgera i pizze, a gravitacija ih potom vraća nazad na zemlju. Vrijeme je odvratno, u svakom smislu, no na zabave treba ići. Pljuvati je potrebno iz blizine.

Berlin

Reichenberger Strasse živa je ulica južno od pruge. S one južne, doduše, strane trase kojom je *nekada, prije* za njih posljednjeg rata prolazila, a naposljetku i konačno prošla pruga. Te su tračnice zatim iskopane i pretopljene ili ugrađene u Teufelsberg, Vražje brdo od odbačenih vagona i nekoliko milijuna kubika šljake, na kojem su saveznici poslije podigli špijunsku stanicu. Proteže se duž dobra dva kilometra, otprilike između Oranienplatzza i kanala, južno također od današnje pružne trase, rijeke Spree i najduljeg sačuvanog ulomka barijere *nekada, poslije* za njih posljednjeg rata poznate kao Berlinski zid, a u posljednje vrijeme kao gomila smeća, otpaci, sivo ononeštoneznamšto ili, rječnikom usamljenih turista, *East side gallery*. Tamo gdje se divljački žvale Brežnjev i Honecker. Ulica je u ovom slučaju, kao da je potvrđuje ili dijeli njezinu zatrtu sudbinu, postavljena s prugom upravo usporedno.

U stan na petom katu zgrade bez lifta, u čijem se prizemlju nalazio francuski mliječni restoran, uselio sam se s namjerom da je pronađem. Iako sam je poznao samo otprilike, površno (jedva sam pamtio njezin miris), sve u svemu sasvim nerazmjerno sa snagom želje, imao sam jasnu ideju o tom poslu i volju koja je obećavala. Jasna je međutim ideja bila samo na planu *pronaska*. U sferi sadržaja onoga što bih ondje mogao zateći širila se oko svega poprilična žabokrečina, od onih po kojima se naizgled može hodati. Takva je bila priroda potrage: ići naprijed, ne zaustavljati se, čelom nabadati mreže teške od mrtvih muha, kukcima trgati noge i gutati truležnim plinovima zasićen zrak dok god je moguće, jer bi zaustaviti se značilo propasti. Kao u crtiću u kojem se kroz prazninu normalno napreduje dok *pogled* tijelu ne doda težinu, a ta ga spoznaja učas pretvori u kojota izbezumljenog činjenicom da se neugodnom brzinom, njegovom masom pomnoženom s njegovim grijesima, primiće svojim precima.

Ona je, istovremeno, bila u svojoj vlastitoj potrazi, ali to nisam znao. Ta se metoda, suprotno mojoj, sastojala od čistog čekanja. Čvrsto je vjerovala da svaki pomak ambiciozniji od utiskivanja plutenog čepa u grlić boce bučkuriša iz Lidla ili gnječenja konzerve Kindla – kakvoga god nevažnog ništenja forme – pokreće nezavidan i po nju poguban slijed događaja, od kojih je najpogubnija sama činjenica kretanja. Vrijeme je uglavnom provodila u krevetu, izrezujući fotografije pustopoljina iz geografskih časopisa i nedjeljnih priloga novina. Tu pustoš, spaljenu kao dom, miješala je s fragmentima tech-house flajera pokupljenih u toaletima barova i lijepila ih u temeljito mrtve prirode iz kojih bi, ponegdje, iskočio kakav Cadillac ili kurac u krupnom planu. Na portrete je, proglasio sam to poslije simpotomom sasvim racionalne mizantropije, pljuvala i čuvala ih pod jastukom. Bila je neka gubava jesen, mrtve kapljice prikucavale su lišće za asfalt i prije nego ga je vjetar stigao privući sebi. Proklinjao sam ih, jer sam ja ipak bio živ i zdrav, a bez slične moći.

Ono što sam, s razlogom, prešutio jest to da sam usput pokušavao pisati roman. Moja potraga bila je u tom smislu barem dvojaka, dvostruko pretenciozna. Pokušati te dvije priče spojiti, od *nje* učiniti lik, a od potrage radnju i sabiti sve to u iole funkcionalan siže nije dolazilo u obzir. Tolika bezobličnost u prilog bi išla moguće meni, nikako zamišljenom tekstu. Sasvim ih razdvojiti, opet, nije se doimalo izvedivim. Dva su libida koja ih pokreću na neki čudan način istrgnuta iz jednog, i čim koji od njih pokuša pobjeći za prvi ugao ili se preko glave pokriti plahtom, onaj drugi tuli i zavija. Zato je, između ostalog, onoga koji piše potrebno gaziti, pljuvati ga i tjerati da piša u krevet, da kenja niz nogavice: da bi se sve drugo zatrla i ponizilo, da bi libido načas ostao jedan i sam. Ipak, želja da je pronađem bila je jača.

Popodnevim, koja sam posebno volio, gay hipsteri za ogradu pred zgradom vezuju skupocjene bicikle nabacane

u strašnim metalnim grozdovima. Zatim kod Francuza mlate po *Milchkaffee*, *Möhrenkuchen* i Litschi Bionade, a za to vrijeme po biciklima suvereno pišaju psi. On, Francuz, bio je neobično slab na životinje. Ona je bila slaba na metamfetamine, alkohol, poneki glitch noise klub i svoj krevet. Moja mračna odanost matematici, zapravo sasvim specifičnoj melankoliji matematike, upućivala je na zaključak kako je mogućnost da je pobijedim njezinim najjačim oružjem, kozmičkom tromašću mase, zateknem je nekako kod Francuza ili u svojoj sobi naprosto ravna nuli. Istovremeno i prilično pogubna. Nužno je dakle potrebno bilo napustiti stan, ispreplesti naše mržnje, nasmrt izbosti i posve odbaciti jedno od onih libida.

Reichenberger Strasse niti jednom ne zavija. Strši kao srebrna igla ravno u mesu grada i prikiva me za moje strahove. Prvog ponedjeljka u studenom ipak sam se odvažio promijeniti lokal i spustio se nekoliko blokova niže, u četvrt sprženih žarulja. Kroz slova na staklu dopirali su vriskovi djece, bezrazložna užurbanost, no sve je to ostalo izvana. Sjedio sam nad nekoliko dana starim *Die Tageszeitungom* u pozadini, u polumraku iako nije još bilo četiri. Unutra nije bilo mladih majki, nije to bio takav bar, jedan od onih na P-bergu, a ni ona nije imala djece, iako su jedno iz nje izbili prije nego je bila navršila šesnaest. Zatim je četiri zaista otukalo i netko je otvorio vrata, kravlje zvono na lancu snažno je zazvonilo. Još podnošljivo hladan vjetar preciznim je driblingom stjerao suhi list nekom imbecilu u čelo, a kono-bar, očito južnjak, pljesnuo ga je po ramenima i pozdravio je sa *Grüß Gott*. Tako sam je i našao.

New York

U 210 Skillman Street, Bed Stuy, Brooklyn, čovjek piše u grču i vremenskoj stisci za novine jer vani divlja uragan, ili bi barem trebao. Rečeno je bilo da će gadan vjetar pomesti *sve*, iako se ama baš nitko nije potrudio da to *sve* iole podrobno opiše. Za njega u tom trenutku *sve* je opsesivno guljenje jednog kontinenta, ribanje velike jabuke u praznu konzervu Heinzovog pečenog graha dok preko puta, kao kamen, u krasni kurac polako tone Manhattan.

U New Yorku čovjek nije tražio nikoga, ali je tražio to *sve*. Izvlačio ga iz rupa na čarapama, rebrastih Greyhound autobusa i Downtown Bound ekspresnih vlakova koji neprestano mijenjaju smjer, pa se grad u svojoj nutrini okreće kao pokvaren želudac ili snježna kugla s licem prelijepog Isusa. Ovdje, pod sivim svjetlom, skidao ga je s otvorenih terasa, zatvorenih talijanskih djevojaka čija braća nose dijamantna raspela, trpao ga u usta i nos objema rukama i na *sve* ga otvore povraćao. Noć je u ovoj četvrti mlažnjačkih koridora prljava, ali mrlje se na noći ne vide. Nemaju ništa zajedničko, ti drugi ljudi u noći i on, iako ih je – ima u tome možda i nekog nesretnog prezira prema prirodi sklonom – teško, ponekad gotovo nemoguće posve razdvojiti. Cesta kojom se jedni drugima nezvani primiču razrovana je, spaljena tenda Tony's Delia tinja. U ovom, kao i u drugim gradovima, ljudima zajednička može biti jedino nesreća. A i to, Tolstoju pojedji se, vrijedi samo ako je riječ o specifičnoj vrsti nesreće, nesreći *posjedovanja*. Tragedija, uostalom, uopće nije u tome. To je *sve*, koje je zajedničko i nije ga moguće posjedovati te nas upravo zato dozlaboga izluđuje, točno ono što idioti vole zvati *američkim snom*. Ne kao Buda, ne kao Višnu: kao beskonačno raspolučivanje objekta želje, uvijek otvoreni Dime Store na uglu.

U to vrijeme čovjek i žena stanovali su kod Ghosta. Katnica obložena izvana nečim nalik na crveni brus-papir

nije bila njegova, iako ju je agresivno svojatao. Pripadala je njima nepoznatome studijskom muzičaru koji se otputio na gažu nekog pratećeg sastava u Lexington, Ohio, i u međuvremenu netragom nestao, tako da je duh za njih na kraju ispaao on, odsutni, a debeljka iz velike sobe u prizemlju zvali su najkraće: J. On je pisao za one novine, otkako je bio najavljen uragan možda i suviše revno. Ona je u Rotten Riti, pansionu na Stockton Streetu čija je aura precizno odgovala apostrofiranome procesu, listala bedekere s friziranim vikend-aranžmanima i isfotošopiranim fotkama surfera, a J. je zarađivao svirajući u podzemnoj željeznici. Svatko je držao svoju nišu. Debeli je, s teškim talijanskim naglaskom, vrtio uglavnom standarde: Bob Dylan, Beatlesi, Springsteen. S godinama koje su, osim dosade, iznudile od mesa brojne i malo zanimljive promjene, sve je češće obrtao gitaru i ritmom pratio freestyle crnačkih klinaca. Ona je preferirala plave i nauljene, dok se čovjekov repertoar sastojao mahom od laži.

Pisati za novine, neovisno o geografiji, predstavlja glasnu smrt ukoliko se ne piše o politici. Pisati o politici dostojnoj takve egide bilo je u ovom slučaju nemoguće. Olujno je nevrijeme, kad je već bilo najavljeno a on je gol sjedio u crvenoj kući na Skillman Streetu, čovjek u krajnjem slučaju bio dužan izmisliti, pod uvjetom da se ono iz nekoga čudnog hira ne pojavi. Mračni se, nad susjedstvom se diže nezgodan oblak i miris dima napinje nosnice. Signalno svjetlo dimnjaka pivovare presijeca reflektorski snop s bazena Kosciuszko, ta mješavina zatim upija farove nadzemnih linija i, pojačana s nekoliko milijuna žarulja, lebdi nad širokim šesirima židova dolje na Bedford Aveu. Sve to nekako neobično svijetli, dok smišlja priču za slučaj da vjetar podbaci.

Najveći dio čovjekovih napora u to vrijeme, u trenutku onemogućenoga pisanja i mimo njega, kretao se u smjeru što je moguće dalekosežnijeg odvratanja od prirode. Ne

samo da je prirodu u njenoj ukupnosti i, napose, ono iz nje tako benevolentno izvedeno *prirodno* iz temelja i predano prezirao, već ga se, pred kraj i sasvim otvoreno, plašio. Priroda nije predstavljala utočište, mirni, uravnoteženi kontrapunkt impliciranom kaosu i površnosti gradskog života ili što slično, nego ono što za svakog iole prisebnog znači i danas: carstvo čistog i najnižeg nagona, najtemeljiti-je zatiranje svega onoga teškom borbom izbornoga *ljudskog*. Daleko od toga da je u potonje polagao previše nade no izabirao je, tako je barem mislio, manje zlo. Kako bilo, dokraja paradoksalno, u tom potrošenom trenutku pred pisanje bio je čovjek posve prepušten baš toj prirodi, štoviše njezinim najjeftinijim hirovima.

Mlažnjaci su još uvijek ostavljali uigrane, nerješive ornamente na nebu, brzi vlakovi iskrili usporavajući prije nego će ući u stanicu. To ni po čemu nije bio dobar znak ili je, naprotiv, bio odličan. Skinuo je i čarape, jer je vrućina u međuvremenu postala nesnosna: ljepilo je popuštalo i zidne tapete su se polako ljuštile, a s vremena na vrijeme neka bi ptica proletjela opasno blizu okna. Rok za predaju teksta približavao se u silnim skokovima: proizvodnja spektakla nije bila navikla čekati, a tupu prirodu, inače upravo strašno učinkovitu prirodu, trebalo je natjerati na djelo, osmisliti neki kičast ritual ne bi li se ta taština napokon trgnula, oglasila se u svoj raskoši svojega užasa. Ustao je i otvorio *Native American Cuisine*, indijansku kuharicu koja je trunula u ugradbenom ormaru, vođen idiotskom idejom da možda sadrži zgodan apendiks o tim prizivnim stvarima, pozivni broj velikog Manitua. Umjesto toga se, niotkuda, baš kao duh nasred sobe zadihan stvorio Ghost. Škicnuo je kroz prozor prasećim očima i krenuo prema kuhinji, čovjek modar izbijen iz majke čuo je kako mrmlja: *You know, in Italy, when it rains it rains ravioli...*

Pred kućom se zaustavio taksi, iz njega se iskobeljao tip s bas-gitarom, a negdje na nebu je napokon puklo.

Songs for Drella

Željezničke pruge, kao afričke vukojebine i japanski gradovi, oduvijek su oskudijevale u adresama, pogotovo u ono nesretno no zlatno doba prije satelita i GPS-a. U redu, s vremena na vrijeme naiđe čovjek na neku stanicu s imenom mjesta, u najboljem slučaju s pravom adresom i kućnim brojem, ali uglavnom je riječ o pustim, krvavim kilometrima, koji se pamte jedino ako je netko baš ondje revijalno izgubio glavu. Sjedim udobno zavaljen u crveno presvučenom sjedištu, gnječim aluminijsku foliju u što glađu i pravilniju kuglu i buljim kroz prozor dok pod mojom guzicom klopaparajući promiču kilometri, čitavi blokovi tih krvlju umrljanih adresa. Veliko, ledeno okno slijeva hvata moj topli dah i raspršuje ga u deltu kapljica, a za njim, s druge strane, ravnomjernom brzinom niže se ni po čemu poseban pejzaž. Povremeno oko ulovi obrise čovjeka, kravu ili kakav poljoprivredni stroj, no uglavnom je riječ o uvijek istim, golim, ukočenim i uvijek čvrsto u zemlju usađenim stablima.

Putujem u posjet daljnjoj rođaci velikog slikara po nečemu što se donedavno zvalo Čehoslovačka, a sad je Slovačka, ili Češka, nisam potpuno siguran no jedno od toga sigurno jest. U crnom kožom obložen šminkerski notes, poklon od N., ne zapisujem ništa iako bih, pretpostavljam, trebao. Putujem po zadatku, a moja memorija se kao i obično poigrava sa mnom, barem onoliko koliko se ja poigravam s njom. Sve ovo, i stabla i ljude i lokve i automobile koji kašljucaju na pružnim prijelazima relativno će brzo prebrisati potpuna pomrčina zaborava, pogotovo ljude i stabla. Nema u tome nikakve štete, sve skupa nije to previše pamćenja vrijedno. Putujem i, kao obično, miješam privatno s poslovnim: živim na račun svog posla i radim nauštrb sebe.

Prvi glas o toj rođaci, *vijest* o njezinom postojanju stigao je u okviru jednoga neobaveznog razgovora s N. U vezi

s N. rijetko je što i samo uvjetno bilo neobavezno, no vijesti su sve što se u mom zanimanju broji, vijesti koje, ako je ikako moguće, sadrže mrtve. U ovoj je zasad odavno i dibidus mrtav bio jedino slikar, ali to je većini poznato i nije novost. Priča je, ipak, imala sasvim specifičnu težinu, jednu od onih iz spektra *prirodnih* interesa. Određeni pojedinci, samoprogllašena seoska buržoazija posebno, polažu čini se stanovito *moralno* pravo na članke o uspjehu drugih anonimaca iz anonimnih vukojebina na rubu svemira, poistovjećuju se s njima, nadaju se da će se prije ili poslije sami zateći u istoj koži. Jer, odrastati u malom gradu bilo je i zauvijek će ostati pakao. U jednom takvom – da me tko pita ja bih to jednostavno krstio selendrom – u takvom majušnom gradu koji se mrzi i iz kojega želiš jedino otići rodila se i odrasla Julija, rođena Zavacká, koja je osim anđela voljela crtati mačke: tako, crtati mačke i anđele u toj svojoj od boga zaboravljenoj vukojebini. Julija je centralna točka moje priče, točka u kojoj se sve sabire i iz koje se, istovremeno, sve račva. Bila je slikarova majka i teta po stricu rođake kojoj putujem, prva koja je smogla snage i pobjegla.

Tako pokušavam sebi predočiti *mladu Juliju*, Slovakinja, ili Čehinja, što god, bijesnu i s mutnom idejom o nekom nježnom životu, no za takav napor još nisam spreman: na koži kapaka uglavnom se ocrtavaju obrisi mlade N. Izvana ulazi zima i spaja zube, prikiva me za radiator i čini da dublje utonem u sjedište pod kojim se gužvaju stare novine i oglodane pileće kosti. Pepeljare su pune iako je pušenje zabranjeno, a između krajolika i mene kutri se siva izmaglica koja bi se jednako mogla nalaziti s *ove* ili s *one* strane stakla, uspinjati se iz opušaka ili iz snijegom spržene zemlje. Ekvilibriram na samom rubu sna kada vlak ulazi u neimenovanu stanicu, vukući se prethodno minimalnom brzinom kroz četvrt napuhnutih ovčjih lešina. U kupe ulazi mršava korejska djevojka, vadi bočicu Cole, iPad, toaletnu torbicu; sigurna, temeljita kako još samo poplava može biti. Šminka se polagano, preciznim pokretima koje prati u

malom ogledalu. Kroz slijepljene kapke promatram upravo otpočelu metamorfozu, promjenu koja živi od sebe same. Stignem pomisliti tek nešto jeftino poput: *umjetnost nije alkemija; rad, najvažniji od svega je rad, ali je ipak promjena to što se na kraju broji, nema umjetnosti bez promjene*, pomislim, a onda tonem u masni san.

Sanjam da se, iz nekog neobjašnjivog razloga, odjednom neproporcionalno produžio dan. U otključanome svijetu sna sve je kao i obično, uz taj sitni no iznenađujući pomak: nisam putovao niti spavao zimski san, ali noć sada stiže tri ili četiri sata kasnije. Ne onako kao kod nas sredinom ljeta, teško i ljepljivo; više nekako zapadno, razvodnjeno kao u Bretanji, ili hladno kao na rubu europskog sjevera. Budim se obliven znojem, ukliješten u rebrima radijatora, a s *one strane*, u svijetu, nema više niti natruhe svjetla. Refleksno posežem rukom u stražnji džep i osjećam glatku kožu, no sjetim se da ništa od svega ovoga, pa ni ono ograničeno na moju glavu, nije vrijedno da bude zapisano barem dok ne pronađem rođaku i u njoj, u njenom mesu utjelovljenu mladu Juliju. Tek se potom zaista trznem.

Na mjestu djevojke posjednut je sasvim uspravno mrtvobljed, kao pekarski šegrt obijeljen lik iz Mange, moguće neke druge japanske gadosti, neživo i jednako tako nemrtvo lice do neprepoznatljivosti iskrivljeno u iscrtanu grimasu. Raskolačene, do jagodica razvučene oči jedva da trepću, a iz kutova šminkom suženih usana lije lažni crveni potočić. U neonskom svjetlu kupea lebdi hemofilični križanac Drakule i Pepeljuge sa slušalicama naguranim u uši, razvratni disko-vampir koji, ususret konačnoj slobodi vode, nateže bočicu Cole. Još se čvršće pripijam uz radijator i pokušavam gledati vani, no samo mrak raste u četvrti crnih rupa, spaljenih sela i mrtve rodbine, i ta se noć spaja s krvlju kilometara pod mojom guzicom. Što god da pronađem ovdje imat će okus blata i miris rodbine, pomislim, to sam već trebao znati. Izvadim notes, zapisujem.

PARIZ JE JEDNA GOLEMA METAFORA, kaže u Školicama onaj čudan svat Gregorovius, čovjek s bezbroj biografija, kakav već svaki čovjek prema sebi bar malo stroži i dosljedniji jest; onaj član Kluba zmiye s nekoliko majki od kojih je jedna Hercegovka autohtonoga hercegovačkog imena Adgalle, snažna žena čija plava perika prekriva crnu, koja pak krije poput Golog otoka голу biljarsku kuglu. Tako kaže književnost, ali književnost je mistifikacija i valja je uzeti s rezervom, držati se njezinih rubova, ne poštovati je potpuno ako želiš izvući živu glavu.

Ne, Pariz nije metafora: Pariz je simulakrum. Simulacija samoga sebe; loše retuširana fotografija zalijepljena na zidu zahoda ili zakucana nad mrtvačkim krevetom, samoopisni spektakl koji rotira kao umašćen rulet i, tako stoji u povelji virova, najveću većinu onih što kroz njega prođu povlači ravno na dno. Pariz nije metafora, ali metafore odlično podnosi. To je čovjek, u svojim mjesecima uglavnom besposlenog potucanja njegovim lažnim proljećem, proljećem u civilu koje tlači ali nije u stanju pokazati značku, isprobao i u praksi, iznijevši tu figuru, taj *tužni trop*, na svojim leđima. Lijepio je, kao onaj stroj u supermarketu, paušalne etikete i površne sudove gdje god je stigao, posvud ostavljao nevidljive tragove vlastite tuposti i neznanja, pa i gađenja, što je valjda pošteno. Pošteno zato što je gađenje priznavao samo onkraj malograđanskog koda. Kao refleks, koji bi morao biti sumjerljiv disanju. A ništa se ne bi čovjeku trebalo gaditi više od njegove vlastite gluposti i nesposobnosti da bilo što suštinski promijeni: ono što usta punih čvaraka i političke korektnosti zovemo civilizacijom, samo je po-

vijest pokušaja da se taj refleks zauzda. Ne, Pariz nakon svega svakako nije metafora. Pariz je sir.

U taj je sir čovjek stigao kao plijesan, sve samo ne plemenita. Uselio u svijetlu, zakovanom, crvom izjedenom crnikom poduprtu mansardu na trećem katu nekadašnjeg samostana, vojne bolnice i zatim skvotirane autonomne zone koja je skončala požarom, sve na jednoj istoj adresi u Rue du Faubourg-Saint-Martin, na broju 150. Uvukao se unutra kao ličinka, potkornjak ili termit, jedna od neizbrojivih jedinki čiji šuplji posao sluša noću u krovnim gredama. Smrt grede, koja će prije ili kasnije značiti i smrt krova, oni mijenjaju za svoj život i to je također pošteno. Gađenje se, barem u čovjekovu slučaju, javlja kada se slične transakcije odvijaju mimo egzistencijalne osnove i u suprotnom smjeru.

Ovdje, usred desetog arondismana, obreo se on kao plaćenik. Grad-simulakrum održava ga ugodno živim tek da bi, u literaturi ili na njenim rubovima, sudjelovao u napuhavanju reklamnog balona koji grad pronosi, bio stakalce u golemoj diskokugli, ogledalu-globusu koje odražava njegova unaprijed zadana, marketinški osviještena, napudrana, šminkom detaljno izvučena lica. Sve to dok spektakl ne skonča u buktinji cepelina i smradu deponije. Dok se frizirani, nacifrani pudli ne razbježe i dovuku odnekud plitko zakopane kosti, i sve se to u orgiji krvi i vatre ne označi dekadencijom i ponovno uvede u turističku ponudu grada. Nitko, naravno, čovjeka ni na što ne tjera. Na papiru je slobodan kao ptica. Tu je poredbu, osim kao izlizanu, kao i čitav metaforički sklop o pticama uzgred odavno vidio kao vjerojatno najgoru jezičnu uslugu ikad učinjenu slobodi. Treba priznati da je usto, donekle paradoksalno, ona prilično precizno opisuje. Nema u svom tom letenju, ždranju i sranju ama baš ničega slobodnog; riječ je o čistom, u meso strpanom, u kosti duboko naguranome nagonu. A sloboda se, ako na ičem, gradi na mukotrpnom